

PREDGOVOR

V veliko veselje in čast mi je, da smem napisati uvod v to antologijo virov o nicejskem koncilu. Tako prevodi kot študija so dragocen prispevek k ovrednotenju prvega ekumenskega koncila, katerega 1700-letnico obhajamo letos.

Izhodišče in namen dela je predstaviti nicejsko veroizpoved, njeno razlago in dokumente, ki se nanašajo na veroizpoved, sprejeto na nicejskem koncilu. Dokumenti razodevajo protagoniste časa, kot so Arij, Aleksander Aleksandrijski, Evzebij Nikomedijski, Evzebij Cezarejski in Atanazij Aleksandrijski. S pomočjo dokumentov je prikazan spor med Arijem in njegovimi pristaši ter cerkvenimi očeti, ki so zagovarjali resnico o Kristusu, Božjem Sinu, ki je iste bitnosti z Očetom.

Dragocen izbor zgodovinskih virov, predstavljenih v tej izdaji, je opremljen z natančno dokumentacijo in komentarji, ki se nanašajo na besedila in dogodke. To ni samo obuditev spomina na nicejski koncil, ampak je temeljito ovrednotenje časa, dogajanja, odnosov in problematike, ki jo je živela Cerkev na predvečer nicejskega koncila.

Vprašanja, postavljena na nicejskem koncilu, izhajajo iz neobhodnega soočanja Cerkve s svojim okoljem: soočanje z zgodovinskim problemom judovskega nasprotovanja, ki temelji na strogem monoteizmu; spoprijemanje z vprašanjem, kako obraniti vero v Kristusa znotraj poganškega sveta, ki so ga oblikovale religija, politika in filozofija. To so bili za Cerkev viharne časi, ne samo zaradi političnih razmer in preganjanj kristjanov pred letom 313, ampak tudi zaradi izzivov, ki so jih predstavljali različni teološki nauki, ki so se širili.

Zato je bilo nujno potrebno besedilo, ki bi opredelilo pravo vero in bi bilo obvezujoče za občestvo Cerkve. Izraziti je bilo treba resnico o Kristusu, in sicer, da je Sin iste Božje »narave« kot Oče: da je Kristus Bog in človek. Nicejski koncil je sprejel izraz *homooúsios*,

ki je v slovenščino preveden s pojmom »istobitnosten«, kar pomeni, da je Kristus kot Logos istega »bistva« z Očetom, torej popolnoma Bog. Daljnosežni pomen te resnice je v resnici soteriološki: če Kristus ni Božji Sin, če ni popolnoma Bog, ne more biti vir odrešenja.

Soočanje krščanske vere s filozofijo in arianizmom je vodilo v iskanje ubesedenja nedoumljivosti učlovečenja, na vprašanje o skrivnosti Boga in dojemanja njegove troedinosti. Istočasno so popačeni nauki o Kristusu postavljali pod vprašanje edinost Cerkve, saj more edinost obstajati le v Kristusu, ki je temelj Cerkve, slednja pa je njegovo telo. Zato resnica, kdo je Kristus, in spoznanje o tem, kaj on kot Božji Sin pomeni za posameznika in skupnost, utrjujeta njeno edinost v ljubezni in povezanosti.

Govor o veroizpovedi se ne dotika zgolj teoretične ravni besedila in njenega preživetja v zgodovinskih dokumentih, temveč se dotika tudi njenega liturgičnega, celo zakramentalnega pomena – liturgija namreč veroizpoved umešča v obhajanje zakramentov in za vsakega krščenca pomeni obvezo, ki temelji na pripadnosti Cerkvi. Nicejska veroizpoved ni le neki uradni, pisni dokument, temveč spada v liturgijo, ki je učiteljica v veri, in je tam vedno znova posedanjena. Resnica o Kristusu je namreč aktualizirana in živa, kadar občestvo izpoveduje vero. Veroizpoved je resda rezultat teologije, kajti izraža razsežnost razumskega prizadevanja, istočasno pa je to besedilo, ki omogoča dejanje vere preprostega človeka, ki vidi v Kristusu in nauku Cerkve smisel za svoje življenje. Potemtakem je veroizpoved istočasno nauk in formula občestvene in osebne izpovedi vere; pričevanje, ki je dejanje zaveze ter vključenosti v Cerkev.

Resnice ne more biti, kjer ni občestva v ljubezni – edino resnična ljubezen omogoča most razločevanja in Božji navdih. Kjer ni ljubezni, tam je zmota, rezultat samovolje; in kjer je zmota, ne more biti ljubezni. Zato Kristus pri zadnji večerji, na predvečer svojega trpljenja in smrti, prosi Očeta: »Toda ne prosim samo za té, ampak tudi za tiste, ki bodo po njihovi besedi verovali vame: da bi bili vsi eno, kakor si ti, Oče, v meni in jaz v tebi, da bi bili tudi oni v naju, da bo svet veroval, da si me ti poslal« (Jn 17,20). V najglobljem intimnem odnosu do Očeta, pred svojo smrtjo, Kristus izraža resnico, da nimamo dostopa do Svete Trojice, ki je ljubezen, če nismo v ljubezni.

Nedvomno je Konstantin želel razdeljenemu cesarstvu zagotoviti stabilnost in je v rastočem krščanstvu videl temelj enotnosti, vendar je bil to – spricho prizadevanja škofov, da bi ohranili edinost vere – le eden od pomembnih dejavnikov. Edinost vere je namreč več kot to – je zedinjenost v duhu in resnici.

Preizpraševanje o naravi Kristusa, Logosa, namreč ni bilo vedno porojeno iz čistih namenov, ampak je bilo pogosto povezano tudi s problemom prevlade moči in vprašanjem časti. Težava človeškega uma je v tem, da zaradi svoje omejenosti v odnosu do resnice včasih ne more sprejeti klica k veri in zaupanju v Kristusovo navzočnost v Cerkvi in se le stežka prepusti vodenju Svetega Duha. Po drugi strani pa so oblastiželjnost, lakomnost in trdovratnost nemalokrat v srčiki želje, da bi se drugim vsilili kot učitelji in voditelji z namenom pridobiti si častno mesto zmagovalca v prerekanju o tem, kaj je logično oziroma koristno. Krivi nauk je zloraba Kristusa samega, in če se nekdo kljub opominom ne podredi učenju Cerkve, je izobčenje edina rešitev, kakor so to storili očetje na nicejskem koncilu, ko so izobčili Arija in njegove pristaše.

Gre za iskanje večne Resnice – resnica mora zmagati na podlagi občestvenega sodelovanja oziroma razločevanja. Samo v edinosti duha je mogoče najti resnico, kot to trdi Aleksander Aleksandrijski: »Kajti resnica mora zmagati in *luč nima občestva s temo niti ni soglasja med Kristusom in Beliárjem*.«¹ Samo resnica združuje, medtem ko laž ločuje in deli, kot pravi Aleksander: »Ti so si drznili trgati nerazdeljivo Kristusovo suknjo, ki je njegovi rablji niso hoteli razparati.«² Namig na križanje in na razdelitev Jezusovih oblačil je jasen, Aleksander pa se zaveda nevarnosti, da bi se občestvo razklalo. Cerkev je eno telo, telo Cerkve pa je zedinjeno v veri v Kristusa in združeno s Kristusom, tako kot je Logos v edinosti z Očetom – tako naj bi bila tudi Cerkev ena in zedinjena v svoji veri oziroma nauku o Kristusu. Arij je učil, da sta Oče in Sin bitnostno neenaka, medtem ko je koncil izpovedal temeljno vero Cerkve v Kristusa, Boga in človeka, ki je po božanski naravi enak Očetu in

¹ Aleksander Aleksandrijski, *Okrožnica vsem škofom* 11; prim. 2 Kor 6,14-15.

² Aleksander Aleksandrijski, *Pismo Aleksandru Bizantskemu* 6; prim. Jn 19,23-24.

le kot tak Odrešenik sveta. Obujanje pomena nicejskega koncila torej ni pomembno samo z vidika resnice same o Kristusu, temveč je ključno tudi za ekumensko prizadevanje.

Izpovedovati nicejsko veroizpoved pomeni sprejeti resnico o Kristusu, Božjem Sinu, ki se je učlovečil, postal eden izmed nas in nas odrešil na križu. Gre torej za prisvojitve resnice na nivoju umevanja, čeprav je le-ta sprejeta na temelju zaupanja pričevalcem: najprej apostolom in potem vsem, ki so dali življenje za Kristusa. Resnica o Kristusu postane del življenja in jo tisti, ki jo sprejme, uresničuje tako, da sprejema Kristusa kot pot, resnico in življenje.³ Izpovedovanje vere pomeni najprej življenje iz Kristusa. Mučenci niso darovali življenja za neko idejo, temveč za resnično osebo, ki jo je mogoče doživeti tako v objemu Cerkve, zakramentu njegove navzočnosti, kakor tudi pri krstu in drugih zakramentih.

Pomen kritične objave dokumentov, ki se nanašajo na nicejski koncil, v slovenskem jeziku ni le v tem, da obnavljamo vednost o zgodovinskih dejstvih, temveč tudi v tem, da se v nas prebudi zavest, kako velik zaklad je verovati v Kristusa, Božjega Sina. Namen učlovečenja je združiti človeški rod v družino odrešenih: ena vera Cerkve je glas resnice, Kristusa samega. Cilj nicejskega koncila ni bil samo v tem, da bi zavrnila različna kvarna mnenja, ampak prav tako v želji, da bi odkrili Kristusa in v njem našli neizmerno bogastvo Božje bitnosti. Vrniti se k Cerkvi pomeni najti edinstveni glas, ki je glas Kristusa, Logosa – ta pa je za vse, ki vanj verujejo, vir večnega življenja.

† Msgr. dr. Martin Kmetec OFMConv,
smirnski nadškof

³ Prim. Jn 14,6.